Svet
Evropske unije

Bruselj, 12. maj 2021
(OR. en)

8753/21

ENV 306
CLIMA 108
IND 126
CHIMIE 56
TRANS 287
AGRI 220
ENER 176
SAN 289
COMPET 352
ECOFIN 443
CONSOM 120
MARE 15
RELEX 426

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	12. maj 2021
Prejemnik:	generalni sekretar Sveta Evropske unije Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN
Št. dok. Kom.:	COM(2021) 400 final
Zadeva:	SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Pot do zdravega planeta za vse Akcijski načrt EU: Naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2021) 400 final.

Priloga: COM(2021) 400 final

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 12.5.2021
COM(2021) 400 final

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Pot do zdravega planeta za vse
Akcijski načrt EU: Naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal

{SWD(2021) 140 final} - {SWD(2021) 141 final}

1. UVOD

Medtem ko se v boju proti pandemiji COVID-19 po vsem svetu vrstijo prizadevanja, kot jih še ni bilo, nujne ukrepe zahtevajo tudi **vztrajne grožnje za zdravje našega planeta**. Podnebne spremembe, onesnaževanje okolja[1], izguba biotske raznovrstnosti in netrajnostna raba naravnih virov prinašajo številna tveganja za zdravje ljudi, živali in ekosistemov. Med njimi so nalezljive in nenalezljive bolezni, odpornost proti antimikrobikom in pomanjkanje vode[2]. V evropskem zelenem dogovoru[3] EU za zagotovitev zdravega planeta za vse med drugim poziva k boljšemu spremljanju, preprečevanju in odpravljanju **onesnaževanja zraka, vode in tal ter onesnaževanja s potrošniškimi izdelki** ter poročanju o teh dejavnostih.

Ukrepi so nujni: onesnaževanje lahko povzroči raka, ishemične bolezni srca, obstruktivno pljučno bolezen, kap, duševne in nevrološke bolezni, sladkorno bolezen itd.[4] (glej sliko 1). Kljub konkretnemu napredku je onesnaževanje leta 2015 po ocenah vseeno povzročilo 9 milijonov prezgodnjih smrti po svetu (16 % vseh smrti), kar je trikrat več smrti, kot so jih povzročili aids, tuberkuloza in malarija skupaj, oziroma 15-krat več smrti, kot so jih povzročile vse vojne in druge oblike nasilja[5]. V EU onesnaževanje vsako leto povzroči eno smrt od osmih[6].

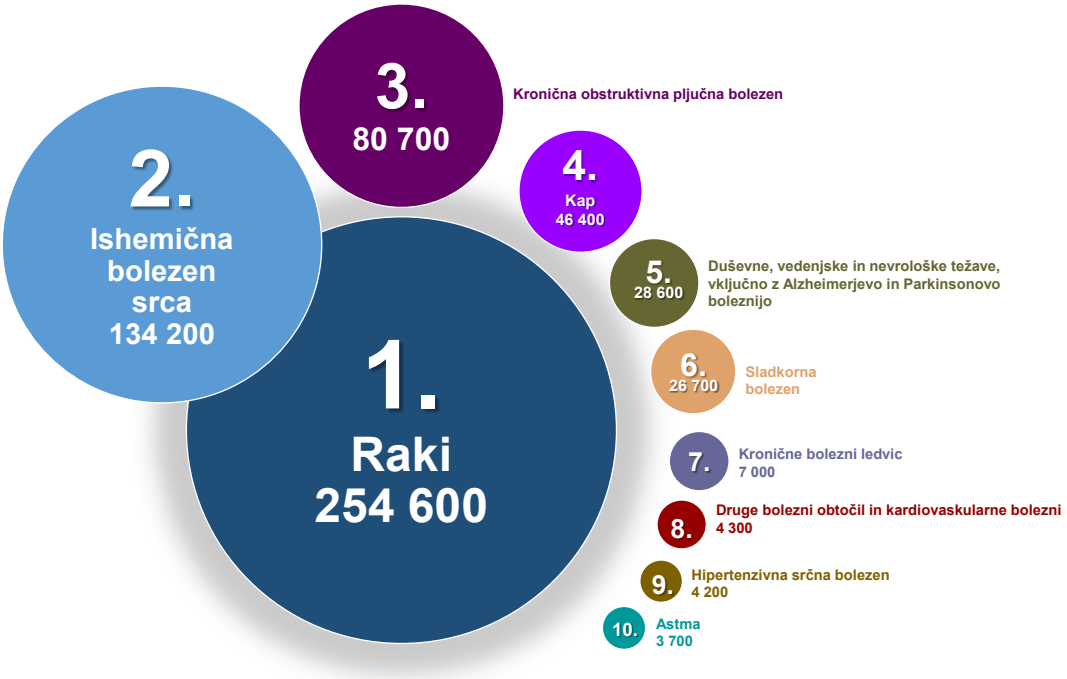

Slika 1: Deset najpogostejših nenalezljivih bolezni, ki povzročajo smrti in jih je mogoče pripisati okolju (vir: EEA – „Healthy environment, healthy lives" (Zdravo okolje, zdravo življenje), 2018, na podlagi SZO (2016)).

[1] Direktiva 2010/75/EU, člen 3(2): „‚onesnaževanje' pomeni neposredno ali posredno vnašanje snovi, vibracij, toplote ali hrupa v zrak, vodo ali tla, ki je posledica človekove dejavnosti in lahko škoduje zdravju ljudi ali kakovosti okolja, poškoduje materialno lastnino ali škoduje ali posega v uživanje in druge dovoljene rabe okolja."
[2] Glej poročilo UNEP (2021): „Making Peace with Nature" (Sprava z naravo).
[3] COM(2019) 640.
[4] IEEP (2020): „Mental health and the environment" (Duševno zdravje in okolje).
[5] „*The Lancet* Commission on pollution and health" (Komisija revije The Lancet o onesnaževanju in zdravju – oktober 2017).
[6] Poročilo EEA št. 21/2019: „Healthy environment, healthy lives" (Zdravo okolje, zdravo življenje).

Boj proti onesnaževanju je tudi boj za pravičnost in enakost. Najškodljivejši vplivi onesnaževanja na zdravje ljudi običajno prizadenejo najranljivejše skupine. Med temi so otroci, katerih razvoj je lahko dolgoročno prizadet, ljudje z zdravstvenimi težavami, starejši, invalidi in ljudje, ki živijo v slabših socialno-ekonomskih razmerah[7]. Na svetovni ravni bolezni, povezane z onesnaževanjem, najbolj prizadenejo države z nizkimi in srednjimi prihodki, v katerih nastopi skoraj 92 % smrti, povezanih z onesnaževanjem[8].

Onesnaževanje ogroža tudi našo biotsko raznovrstnost in močno prispeva k sedanjemu množičnemu izumiranju vrst. Onesnaževanje je skupaj s spremembami rabe tal in morij, čezmernim izkoriščanjem naravnih virov, podnebnimi spremembami in invazivnimi tujerodnimi vrstami eden od petih glavnih dejavnikov izgube biotske raznovrstnosti. Zdaj ogroža preživetje več kot milijon od ocenjenih osmih milijonov rastlinskih in živalskih vrst na Zemlji, in če ne bo sprememb, se bo stanje predvidoma še poslabšalo[9]. Na splošno uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja ogroža množica okoljskih tveganj, ki se stopnjujejo in medsebojno krepijo.

Gospodarski napredek in zmanjševanje onesnaževanja se ne izključujeta: med letoma 2000 in 2017 se je BDP EU povečal za 32 %, izpusti glavnih onesnaževal zraka pa so se zmanjšali za 10 % (amoniak, predvsem iz kmetijstva) do 70 % (žveplovi oksidi, predvsem iz industrijske proizvodnje)[10]. Po drugi strani pa je bila splošna, petkratna **rast svetovnega gospodarstva v preteklih petih desetletjih dosežena ob ogromni škodi za svetovno okolje**[11].

Gospodarski razlogi za ukrepanje v zvezi z onesnaževanjem so jasni, koristi za družbo so veliko večje od stroškov, stroški neukrepanja pa veliko višji od stroškov ukrepanja. Na primer, v EU stroški onesnaževanja zraka za zdravstvene in gospodarske dejavnosti po ocenah znašajo 330–940 milijard EUR na leto[12], vključno z izgubo delovnih dni, stroški zdravstvenega varstva, izgubo pridelka in škodo na stavbah, medtem ko skupni stroški vseh ukrepov za izboljšanje kakovosti zraka v EU po ocenah znašajo 70–80 milijard EUR na leto[13]. Čedalje večje povpraševanje po blagu in storitvah, ki manj onesnažujejo okolje, prinašajo precejšnje poslovne priložnosti, ki podjetja EU že spodbujajo k inovativnim rešitvam. Prizadevanja za okrevanje lahko podprejo ta trend. Takojšnje ukrepanje v zvezi z onesnaževanjem vključuje tudi medgeneracijsko solidarnost.

Hkrati **potrebujemo bolj celosten pregled nad onesnaževanjem**, da bodo lahko javni in zasebni akterji reševali povezane težave zaradi onesnaževanja ne glede na čas in prostor ter v svojih odločitvah o politikah, naložbah in nakupih kar najučinkoviteje obravnavali njihovo vzajemno delovanje z drugimi okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi vidiki.

Večina Evropejcev podpira ukrepe proti onesnaževanju: varstvo okolja je opredeljeno kot zelo pomembno, onesnaževanje pa kot najpomembnejša okoljska težava za podnebnimi

[7] Poročilo EEA št. 22/2018: „Unequal exposure and unequal impacts“ (Neenakomerna izpostavljenost in neenaki vplivi).
[8] UNEP/EA.4/3 (2018): izvedbeni načrt „Towards a Pollution-Free Planet“ (Na poti do planeta brez onesnaževanja).
[9] IPBES (2019), Summary for policymakers (Povzetek za oblikovalce politik), str. 17–19, B.10–B.14; Evropska agencija za okolje (2019), Evropsko okolje – stanje in napovedi 2020.
[10] SWD(2019) 427.
[11] Poročilo UNEP (2021): „Making Peace with Nature“ (Sprava z naravo).
[12] SWD(2013) 531.
[13] IIASA (2017): „Costs, benefits and economic impacts of the EU Clean Air Strategy and their implications on innovation and competitiveness“ (Stroški, koristi in gospodarski vplivi strategije EU za čisti zrak ter njihove posledice za inovacije in konkurenčnost).

spremembami[14]. Večina anketirancev v odprtem javnem posvetovanju o tem akcijskem načrtu[15] meni, da **si ustrezni družbeni akterji ne prizadevajo dovolj** ter da **morajo EU in nacionalne vlade ukrepati**. Za najučinkovitejše nadaljnje ukrepe so bili opredeljeni okrepitev mednarodnih ukrepov, boljše izvajanje zakonodaje v zvezi z onesnaževanjem ter spodbujanje formalnega izobraževanja in sprememb vedenja.

Onesnaževanje se ne konča na mejah. Medtem ko onesnaževanje vstopa v EU iz oceanov, rek, z vetrovi ali uvoženim blagom, EU sočasno tudi povzroča precejšnje onesnaževanje drugod po svetu s svojimi vzorci proizvodnje in potrošnje ter odpadki. Hkrati ima EU učinkovita orodja za podporo prizadevanjem za zmanjšanje onesnaževanja na svetovni ravni, in sicer politike in sklade, zeleno diplomacijo ter spodbujanje inovacij, čistejšo proizvodnjo ter bolj trajnostno potrošnjo blaga in storitev.

Javnozdravstveni, okoljski, moralni in družbenogospodarski razlogi za to, da bi EU vodila svetovni boj proti onesnaževanju, so zdaj močnejši kot kdaj koli prej[16]. Zdaj je čas za širokopoteznost, za izpolnjevanje upravičenih pričakovanj ljudi glede varovanja njihovega zdravja, okolja in možnosti preživljanja ter za spravo z našim planetom.

2. NA POTI PROTI NIČELNEMU ONESNAŽEVANJU ZRAKA, VODE IN TAL

2.1. Cilj ničelnega onesnaževanja

Vizija ničelnega onesnaževanja za leto 2050: zdrav planet za vse

Onesnaževanje zraka, vode in tal se zmanjša na ravni, ki ne veljajo več za škodljive zdravju in naravnim ekosistemom ter ustrezajo mejam zmogljivosti našega planeta, s čimer se ustvari okolje brez strupov.

Cilj ničelnega onesnaževanja[17] je medsektorski cilj, ki v sinergiji s cilji za čisto in krožno gospodarstvo ter obnovitev biotske raznovrstnosti prispeva k **agendi ZN za trajnostni razvoj do leta 2030**[18] in dopolnjuje cilj podnebne nevtralnosti do leta 2050. Je sestavni del številnih pobud v okviru evropskega zelenega dogovora in drugih pobud[19], Komisija pa bo cilj ničelnega onesnaževanja še naprej vključevala v prihodnje pobude politike.

Glavni cilj tega akcijskega načrta je zagotoviti **usmeritve za vključevanje preprečevanja onesnaževanja v vse ustrezne politike EU**, doseganje čim večjih sinergij na učinkovit in sorazmeren način, okrepitev izvajanja in ugotavljanje morebitnih vrzeli ali kompromisov. Da bi ta akcijski načrt usmeril EU **proti viziji** zdravega planeta za vse **do leta 2050**, so v njem določeni **ključni cilji za leto 2030 za pospešitev zmanjševanja onesnaževanja**.

---

[14] Glej posebno raziskavo Eurobarometer št. 501 (marec 2020): „Attitudes of European citizens towards the Environment“ (Odnos evropskih državljanov do okolja).

[15] Ecorys (2021): zbirno poročilo „Consultations on the EU Action Plan towards a zero pollution ambition for air, water and soil“ (Posvetovanje o akcijskem načrtu EU za ničelno onesnaževanje zraka, vode in tal) (glej portal Povejte svoje mnenje).

[16] „*The* Lancet Commission on pollution and health“ (Komisija revije The Lancet o onesnaževanju in zdravju) (2018).

[17] Kot je določen v tem akcijskem načrtu in trajnostni strategiji za kemikalije (COM(2020) 667).

[18] Glej na primer cilje trajnostnega razvoja 3, 6, 11, 12, 14 in 15.

[19] Kot so podnebne ambicije do leta 2030, strategija za prilagajanje podnebnim spremembam, podnebni pakt, pobude za čisto energijo, val prenove, strategija za trajnostno in pametno mobilnost, akcijski načrt za krožno gospodarstvo, strategija za biotsko raznovrstnost in strategija „od vil do vilic“, nova industrijska strategija za Evropo in strategija EU za zdravila, evropski akcijski načrt za boj proti raku, Nova agenda za potrošnike ter sporočilo o multilateralizmu v 21. stoletju in pregled trgovinske politike.

Cilji ničelnega onesnaževanja za leto 2030[20]

EU mora v skladu s pravom EU, cilji zelenega dogovora in v sinergiji z drugimi pobudami do leta 2030:
1. zmanjšati vplive onesnaženosti zraka na zdravje (prezgodnje smrti) za več kot 55 %;
2. zmanjšati delež ljudi, ki se redno spopadajo s težavami zaradi prometnega hrupa, za 30 %;
3. zmanjšati delež ekosistemov EU, v katerih onesnaževanje zraka ogroža biotsko raznovrstnost, za 25 %;
4. zmanjšati izgube hranil, uporabo in tveganja kemičnih pesticidov, uporabo nevarnejših kemičnih pesticidov ter prodajo antimikrobikov za rejne živali in živali iz akvakulture za 50 %;
5. zmanjšati količino plastičnih odpadkov v morjih za 50 % in mikroplastike, ki se spušča v okolje, za 30 %;
6. znatno zmanjšati skupno nastajanje odpadkov in zmanjšati količino ostankov komunalnih odpadkov za 50 %.

V tem akcijskem načrtu so določeni tudi **ključni ukrepi za obdobje 2021–2024**, ki bodo dopolnili številne pomembne ukrepe iz drugih pobud v okviru evropskega zelenega dogovora, vključno s trajnostno strategijo za kemikalije.

Čeprav so omejitve gibanja za boj proti pandemiji COVID-19 v številnih krajih začasno prinesle čistejši zrak in vode ter nižje stopnje hrupa, **upočasnitev vseh gospodarskih dejavnosti ni način, na katerega bi želela EU uresničiti svojo in svetovno vizijo ničelnega onesnaževanja**. Namesto tega lahko EU **ohrani blaginjo, hkrati pa preoblikuje načine proizvodnje in potrošnje ter usmeri naložbe v ničelno onesnaževanje**. Naložbe v čisto in trajnostno zasnovo, poslovne modele krožnega gospodarstva, čistejši promet in mobilnost, nizkoemisijske tehnologije, rešitve, ki temeljijo na naravi, in trajnostno digitalizacijo zagotavljajo velike priložnosti za utrditev vodilne vloge EU na področju zelene rasti ob sočasnem zmanjšanju neenakosti, ustvarjanju delovnih mest in izboljšanju kolektivne odpornosti.

Večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027 in **instrument NextGenerationEU** zagotavljata doslej največje proračunske možnosti za podporo takim naložbam ter boj proti podnebnim spremembam, izgubi biotske raznovrstnosti, izčrpavanju virov in onesnaževanju v EU in na svetovni ravni[21].

Hierarhija za ničelno onesnaževanje

Poleg prizadevanj za dosego podnebne nevtralnosti EU potrebuje učinkovitejšo **„hierarhijo za ničelno onesnaževanje“** (glej sliko 1), **ki upošteva načela iz Pogodbe**: zlasti bi morale okoljske politike EU temeljiti na previdnostnem načelu ter na načelu preventivnega ukrepanja, na načelu, da je treba okoljsko škodo prednostno odpravljati pri viru, ter na načelu odgovornosti povzročitelja.

Skrajni čas je, da se „piramida ukrepov obrne“ ter znova prouči način oblikovanja, proizvajanja, dobave, opravljanja in/ali uporabe in odstranjevanja blaga in storitev. To pomeni zlasti, da je treba onesnaževanje preprečiti pri viru. Če onesnaževanja na začetku (še) ni mogoče v celoti preprečiti, ga je treba čim bolj zmanjšati. Nazadnje, nastalo onesnaženost je treba sanirati in povezano škodo nadomestiti.

[20] Za izvor, izhodiščna stanja, metodologije in osnovne informacije o teh ciljih glej Prilogo 2.
[21] Te sinergije so jasno predstavljene v Prilogi VI k uredbi o Mehanizmu za okrevanje in odpornost.

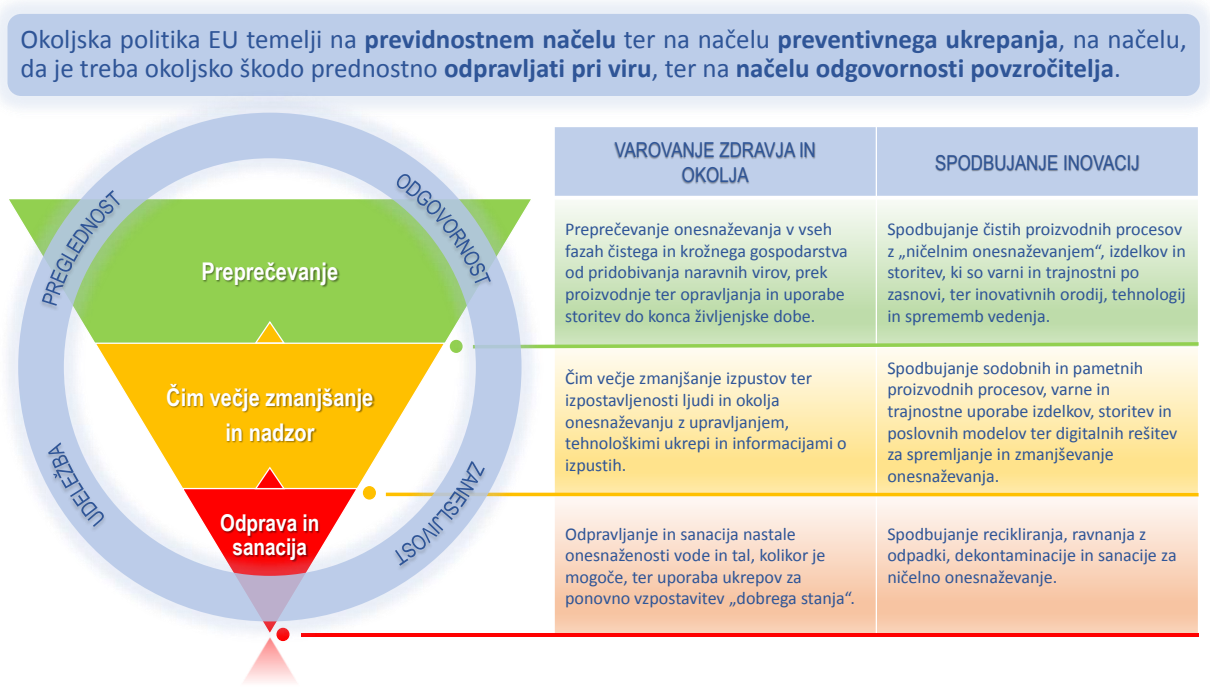

Slika 2: Hierarhija za ničelno onesnaževanje – obrat piramide ukrepov s prednostnim obravnavanjem pristopov za odpravljanje onesnaževanja

2.2. Izboljšanje našega zdravja in dobrega počutja

EU ima vzpostavljen zanesljiv regulativni okvir za omejitev **onesnaženosti zunanjega zraka**. Vseeno pa je število prezgodnjih smrti in drugih bolezni, ki jih je mogoče pripisati onesnaženosti zraka, še vedno veliko. To je mogoče pripisati dejstvu, da so nekaterih standardi EU za kakovost zraka še vedno manj strogi kot standardi, ki jih je SZO priporočila leta 2005, in da je izvajanje direktiv o kakovosti zunanjega zraka le delno uspešno[22].

Potrebujemo boljše varovanje javnega zdravja, med drugim v skladu z načrtom Evrope za boj proti raku. V ta namen **bo Komisija leta 2022 predlagala, naj se standardi EU za kakovost zraka bolj uskladijo s prihodnjimi priporočili SZO**, določbe o spremljanju, modeliranju in načrtih za kakovost zraka pa okrepijo za pomoč lokalnim organom in sočasno izboljšanje splošne izvršljivosti regulativnega okvira. Vzporedno s tem bo uvedla strožje zahteve za odpravljanje onesnaževanja zraka pri virih, kot so kmetijstvo, industrija, promet, stavbe in energija, med drugim v okviru več ukrepov in strategij iz evropskega zelenega dogovora (kot so trajnostna in pametna mobilnost, val prenove in strategija „od vil do vilic“).

Komisija je v poročilu z naslovom **„Drugi obeti za čist zrak“** navedla, da ukrepi, ki so jih države članice določile v svojih **nacionalnih programih nadzora nad onesnaževanjem zraka**, ne bodo zadostovali za to, da bi dosegle ravni zmanjšanja emisij amoniaka, potrebne za izpolnitev ciljev za leto 2030: amoniak je pomembna predhodna sestavina drobnih delcev ($PM_{2,5}$), vsi stroškovno najučinkovitejši ukrepi za zmanjšanje emisij amoniaka pa se nanašajo na kmetijstvo ter zlasti na prakse pri krmljenju živali, upravljanje z gnojem in uporabo gnojil[23]. V

[22] SWD(2019) 427; SZO (2006), „Air quality guidelines – global update 2005“ (Smernice za kakovost zraka – celovita posodobitev iz leta 2005), naslednja posodobitev je predvidena za leto 2021; EEA: „Air quality in Europe – 2020 report“ (Kakovost zraka v Evropi – poročilo za leto 2020) (str. 13 in 14).
[23] COM(2021) 3.

zvezi s tem bo Komisija, kot je sporočila v strategiji „od vil do vilic“, v okviru prizadevanj za oblikovanje **trajnostnega prehranskega sistema** in bolj trajnostne živinoreje olajševala dajanje alternativnih posamičnih krmil in inovativnih krmnih dodatkov na trg. Poleg tega Komisija preverja, ali je potrebna dodatna zakonodaja za **omejitev emisij amoniaka**. **Pregled direktive o industrijskih emisijah** je namenjen omejevanju emisij amoniaka iz intenzivne živinoreje. Poleg tega so morda potrebni dodatni ukrepi za zmanjšanje emisij amoniaka, med drugim v okviru skupne kmetijske politike ali z določitvijo zavezujočega ravnanja z gnojem.

Kot je Komisija napovedala v strategiji za trajnostno in pametno mobilnost, bo obravnavala **onesnaževanje zraka in onesnaževanje s hrupom zaradi prometa**, med drugim z novimi standardi Euro 7 za cestna vozila in izboljšanim preskušanjem emisij pri tehničnih pregledih v sinergiji s standardi emisijskih vrednosti CO_2. Na podlagi najnovejših dokazov bo proučila potrebo po omejitvi emisij delcev $PM_{2,5}$ in nanodelcev iz vseh vrst motorjev z notranjim izgorevanjem in zavor v običajnih in električnih vozilih ter potrebo po zmanjšanju izpustov onesnaževal v najrazličnejših pogojih uporabe in v celotni življenjski dobi vozil. .

Komisija se bo v skladu z ugotovitvami ocene **direktive o okoljskem hrupu**[24] iz leta 2017 ter ocene **direktive o zunanjem hrupu**[25] iz leta 2020 osredotočila na boljše odpravljanje hrupa pri viru, predvsem z zagotavljanjem ustreznega izvajanja na terenu, po potrebi pa tudi na izboljšanje regulativnega okvira EU, povezanega s hrupom, za pnevmatike, cestna vozila, železnice in zrakoplove, tudi na mednarodni ravni. Poleg tega bo sprejela nadaljnje ukrepe v zvezi z oceno direktive o zunanjem hrupu za obravnavo opreme, ki se uporablja na prostem. Leta 2022 bo pregledala napredek[26] in proučila, ali je treba določiti cilje za zmanjšanje hrupa na ravni EU v direktivi o okoljskem hrupu. Akcijske načrte za hrup, ki se zahtevajo v skladu z direktivo, bi bilo treba bolje vključiti v načrte za trajnostno mobilnost v mestih, podpreti pa bi jih bilo treba z razširitvijo čistega javnega prevoza in več aktivne mobilnosti. Skupaj lahko navedeni ukrepi za zmanjšanje hrupa precej prispevajo k odpravi škode, nastale zaradi stalnega onesnaževanja s hrupom.

V zvezi z **onesnaževanjem zraka iz stavb** je bil dosežen napredek pri postopnem odpravljanju ogrevanja s premogom in kurilnim oljem, ki povzročata onesnaževanje, medtem ko onesnaževanje zaradi zgorevanja biomase še vedno pomeni izziv, zlasti pri uporabi zastarelih in neučinkovitih naprav. Komisija bo spodbujala povezovanje cilja ničelnega onesnaževanja s cilji za čisto energijo in energijsko učinkovitost, na primer v okviru pobud „val prenove“ in novi evropski Bauhaus, predelave in ponovne uporabe gradbenih odpadkov ter pri pregledu zahtev glede okoljsko primerne zasnove in označevanja z energijskimi nalepkami, ki se uporabljajo za naprave za ogrevanje, prednostno za tiste na trdno gorivo, najpozneje do začetka leta 2024. Poleg tega bo EU še naprej podpirala prehod na čistejšo energijo in čistejše ogrevanje gospodinjstev v tretjih državah, predvsem v državah evropskega sosedstva.

V zvezi s **kakovostjo zraka v zaprtih prostorih** EU v politikah obravnava več povezanih determinant, od zunanjega zraka prek gradbenih materialov in potrošniških izdelkov, sistemov za ogrevanje in hlajenje do kadilskih navad. Tudi zakonodaja o varnosti in zdravju pri delu je precej prispevala k napredku v zvezi s tem vprašanjem ter bo še naprej prispevala na podlagi naslednjega strateškega okvira za varnost in zdravje pri delu. Pobuda val prenove[27] bo omogočila obravnavo vprašanja zdravih temperatur in ravni vlažnosti v novih stavbah in stavbah, na katerih potekajo večje prenove, ter vprašanja odstranitve strupenih snovi, vključno z azbestom. EU pa nima celovitega, integriranega pristopa. Pandemija COVID-19 in posledične manjše možnosti gibanja na prostem so znova poudarile, kako pomembno je zagotoviti, da sta

[24] Poročilo o izvajanju direktive o okoljskem hrupu (COM(2017) 151).
[25] COM(2020) 715.
[26] Na podlagi trendov v zvezi z onesnaževanjem s hrupom v državah članicah.
[27] COM(2020) 662; glej tudi Direktivo 2010/31/EU o energetski učinkovitosti stavb.

zunanji zrak in zrak v zaprtih prostorih, ki ju dihamo, vselej čista. Z izboljševanjem izolacije stavb bo toliko pomembneje, da se zagotovi dobra kakovost zraka v zaprtih prostorih. Posebno pozornost je treba nameniti tudi šolskim stavbam. Komisija bo analizirala **vrzeli v znanju in politiki** v sinergiji s pobudo novi evropski Bauhaus ter ob upoštevanju rezultatov ustreznih projektov v okviru programa Obzorje Evropa. Na podlagi tega bo ocenila **poti in možnosti politike za izboljšanje kakovosti zraka v zaprtih prostorih**, pri čemer se bo osredotočila na ključne determinante in vire onesnaževanja ter proučila možnosti za ozaveščanje in zmanjšanje tveganj.

Revidirana **direktiva o pitni vodi** bo od januarja 2023 zagotavljala boljše varovanje zdravja ljudi s strožjimi standardi kakovosti vode, ki bodo obravnavali problematična onesnaževala, kot so endokrini motilci in mikroplastika, ter zagotovili še čistejšo vodovodno vodo za vse in zmanjšali potrebo po plastenkah. Komisija bo do leta 2023 ocenila, ali je treba pri pregledu **direktive o kopalnih vodah**[28], ki se izvaja, obravnavati tudi nove parametre. Pri prihodnjem pregledu **direktive o čiščenju komunalne odpadne vode** bo analizirana možnost uvedbe stalnega spremljanja za zdravje pomembnih parametrov v odpadnih vodah. To bi nam lahko pomagalo, da se pripravimo na nove nevarnosti epidemij[29]. **Pregled in posodobitev druge zakonodaje o vodah in morjih**, kadar bo ustrezna, zlasti za zagotovitev njene večje ustreznosti za zmanjšanje količin kemičnih kontaminantov in mikroplastike, bosta prav tako pomagala ohraniti kakovost vode, ki jo pijemo, in morskih sadežev, ki jih uživamo. Komisija je v strategiji „od vil do vilic“ opredelila ukrepe, ki bodo prispevali k prehodu prehranskih sistemov na ničelno onesnaževanje, kot so nove strateške **smernice EU o akvakulturi**. S posodobitvijo seznamov problematičnih snovi za površinske in podzemne vode bosta narava in zdravje ljudi zavarovana pred najpomembnejšimi snovmi na podlagi najnovejših znanstvenih ugotovitev. Vzporedno s tem bo Komisija še naprej spodbujala **vzpostavljanje območij nadzora nad emisijami v vseh morjih EU**[30] za izboljšanje zraka, ki se vdihava na ladjah, v pristaniških mestih in na obalnih območjih, ter kakovosti morij, v katerih se kopamo.

Za boljše duševno in telesno počutje bo Komisija v prihodnjem predlogu pravno zavezujočih ciljev EU za obnovo narave, novi strategiji za tla in pri vseh ukrepih za ozelenitev mestnih okolij, kot so navedeni v strategiji EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, obravnavala možnost spodbujanja **območij, na katerih sta bili izvedeni odstranjevanje onesnaževal in renaturacija, kot potencialnih javnih zelenih površin**. Pri tem si bo prizadevala čim bolj odpraviti družbene neenakosti v zvezi s pravičnim dostopom do zelene infrastrukture v mestih. Poleg tega bo Komisija do leta 2025 končala **celovit pregled večine zakonodaje EU o odpadkih** za njeno prilagoditev načelom čistega in krožnega gospodarstva, v skladu s katerimi je okrepljeno preprečevanje nastajanja odpadkov, z visokokakovostnim recikliranjem se zagotovijo cikli čistih sekundarnih materialov, količina ostankov odpadkov pa se čim bolj zmanjša.

Komisija bo s **trajnostno strategijo za kemikalije** bolje zaščitila zdravje ljudi in okolje pred nevarnimi kemikalijami. Zlasti bo predlagala ukrepe za postopno odpravo najnevarnejših kemikalij, kot so endokrini motilci in obstojne snovi, zlasti v potrošniških izdelkih, ter ukrepe za nadomeščanje in zagotovitev čim manjše uporabe vseh problematičnih snovi v gospodarstvu in družbi[31].

Okrepilo se bo sedanje **mednarodno sodelovanje** s Svetovno zdravstveno organizacijo (SZO) in OECD ter v okviru Konvencije o onesnaževanju zraka na velike razdalje prek meja ter drugih ključnih mednarodnih pobud in organizacij, vključno s sektorskimi organizacijami, kot sta

[28] Glej portal Povejte svoje mnenje.
[29] Priporočilo Komisije (C(2021) 1925).
[30] https://www.iiasa.ac.at/web/home/research/researchPrograms/air/Shipping_emissions_reductions_main.pdf.
[31] COM(2020) 667.

Mednarodna pomorska organizacija (IMO) in Mednarodna organizacija civilnega letalstva (ICAO). V zvezi z onesnaževanjem vode in tal z zdravili bo Komisija poleg cilja EU za zmanjšanje prodaje antimikrobikov spodbujala mednarodno sodelovanje za obravnavanje okoljskih tveganj v drugih državah, v katerih lahko emisije zdravil iz proizvodnje in drugih virov med drugim prispevajo k širjenju odpornosti proti antimikrobikom[32].

Vodilna pobuda 1: zmanjšanje neenakosti v zdravju z ničelnim onesnaževanjem

Komisija bo zagotovila, da se bodo od leta 2022 v nedavno napovedani **register neenakosti v raku** in demografski atlas redno vnašali podatki o spremljanju in napovedovanju onesnaževanja ter da bo do leta 2024 ocenjena potreba po vzpostavitvi registra neenakosti za opredelitev trendov, razlik in neenakosti v vseh regijah EU tudi za druge bolezni, povezane z onesnaževanjem, za podporo ciljnemu usmerjanju ukrepov na ravni EU ter nacionalni in lokalni ravni. Tako bodo lahko ljudje primerjali vplive onesnaževanja na njihovo zdravje v različnih regijah, v katerih prebivajo, študirajo in delajo.

Vodilna pobuda 2: podpiranje ukrepa za ničelno onesnaževanje v mestih

Komisija bo v okviru prihajajočega evropskega leta bolj zelenih mest[33] v sinergiji s predlagano[34] misijo „podnebno nevtralna in pametna mesta“ v okviru programa Obzorje Evropa, revizijo svežnja o mobilnosti v mestih, Konvencijo županov in pobudo novi evropski Bauhaus opredelila ključne **potrebe po ozelenitvi mestnih okolij in inovacijah za preprečevanje onesnaževanja, tudi v zaprtih prostorih**. Do leta 2024 bo nagradila mesta, ki bodo v obdobju 2021–2023 sporočila največji napredek pri zmanjševanju onesnaževanja zraka, vode in tal. Tako bodo ljudem bolje koristili ukrepi zoper onesnaževanje, prilagojeni njihovi neposredni okolici.

2.3. Živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta

Da bi ohranili naš onesnaževalni odtis v mejah zmogljivosti našega planeta[35] – in torej tudi človeštva – moramo **hitreje in bolje izvajati obstoječe regulativne okvire EU za varstvo zraka, sladkih voda, morij in oceanov**, ob tem pa si nujno prizadevati za **okvir za redno ocenjevanje stanja tal v EU** ter sprejeti ukrepe na vseh ravneh za obravnavanje onesnaževanja in degradacije tal.

Z vidika kakovosti zraka bo Komisija skupaj z državami članicami sprejela nadaljnje ukrepe v zvezi z nacionalnimi programi nadzora nad onesnaževanjem zraka in obveznostmi zmanjšanja za zagotovitev popolnega izvajanja direktive o nacionalnih obveznostih zmanjšanja emisij, da se bo število kopenskih in sladkovodnih ekosistemov, v katerih **evtrofikacija zaradi onesnaževanja zraka ogroža biotsko raznovrstnost**, do leta 2030 zmanjšalo za 25 %[36].

Kar zadeva onesnaževanje sladkih voda in morij, bi se EU z doseganjem „dobrega stanja“ na podlagi **okvirne direktive o vodah** in **okvirne direktive o morski strategiji** približala uresničitvi cilja ničelnega onesnaževanja za vse vodne ekosisteme.

[32] COM(2020) 761; COM(2019) 128.
[33] Predvideno za leto 2022, odvisno od trajanja postopka soodločanja.
[34] https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe/assessment-criteria_sl.
[35] Poročilo EEA št. 1/2020: „Is Europe living within the limits of our planet?“ (Ali Evropa upošteva omejitve našega planeta?)
[36] Direktiva (EU) 2016/2284. Onesnaževanje zraka prispeva k evtrofikaciji, pri čemer se presežek hranljivega dušika useda v tla in vode.

Vendar je bilo pri oceni iz leta 2019 ugotovljeno, da je **izvajanje zakonodaje o sladkih vodah** zaradi dejavnikov, kot so pomanjkanje naložb, omejeno vključevanje ciljev varstva sladkih voda na druga področja politike, počasno izvajanje ukrepov in potreba po boljšem obravnavanju kemičnega onesnaževanja, **še vedno nezadostno**[37]. **Zato bo strožje izvajanje v središču ukrepov**. Zlasti si bo Komisija prizadevala zagotoviti, da bodo države članice spodbujale trajnostno in učinkovito porabo vode, odvračale od onesnaževanja vode in predložile družbeno pravičen račun za vodo za vse uporabnike in onesnaževalce vode, vključno z industrijo, kmetijstvom in gospodinjstvi, pri tem pa prihodke najbolje uporabile za trajnostne naložbe[38]. Poleg tega bo podpirala boljše spremljanje in **zmanjševanje onesnaževanja površinskih in podzemnih voda s ključnimi snovmi**.

Predlagana **misija „zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode“** bo namenjena zagotavljanju podpore inovacijam ter izvajanju politik in zakonodaje EU za zagotovitev zdravih oceanov, morij in voda, ki ne bodo onesnaženi. Poleg tega bo Komisija sprejela akcijski načrt za plovbo po celinskih plovnih poteh za obdobje 2021–2027 (NAIADES III), da bo podprla postopni prehod na promet po celinskih plovnih poteh, usmerjen v ničelno onesnaževanje[39].

Komisija bo do leta 2023 pregledala **okvirno direktivo o morski strategiji**, pri čemer bo upoštevala stanje izvajanja zakonodaje EU ter obravnavala ključne vire onesnaževanja in potrebo po zmanjšanju količine **plastičnih in drugih odpadkov**, **podvodnega hrupa** in **kontaminantov**. Komisija bo na podlagi uspeha nedavno dogovorjene mejne vrednosti EU za odpadke na obalah[40] sodelovala z državami članicami v zvezi z mejnimi vrednostmi EU za najvišje ravni podvodnega hrupa, ki ga povzročajo pomorski promet, gradnja, izkopi in druge dejavnosti na morju.

Prihodnji pregled **direktive o čiščenju komunalne odpadne vode**[41] bo v sinergiji z **oceno direktive o blatu iz čistilnih naprav**[42] pomagal povišati raven cilja za odstranitev hranil iz odpadnih voda ter pripravo očiščene vode in blata za ponovno uporabo, s čimer se bo podpiralo bolj krožno kmetijstvo, ki povzroča manj onesnaževanja. Poleg tega se bodo pri pregledu obravnavala nova onesnaževala, kot so mikroplastika in mikroonesnaževala, vključno z zdravili. Sprejeti bodo ukrepi za energijsko učinkovitost in ogljično nevtralnost ter boljšo uporabo načela odgovornosti povzročitelja. Pri pregledu bo proučeno tudi izboljšanje dostopa do pravnega varstva, sanitarne ureditve za vse in informacij. Ta pregled bo podprl tudi konkretno izvajanje prihodnjega **celovitega akcijskega načrta upravljanja hranil**, pri čemer bo celovito obravnavan dolgotrajen okoljski izziv, zagotovljene bodo čim večje sinergije med politikami in kar najbolje bo uporabljena zelena arhitektura v okviru nove skupne kmetijske politike, zlasti na podlagi pogojenosti in ekoshem. Podobno je treba zmanjšati **onesnaževanje zraka, vode in tal s pesticidi**, in sicer tako, da se bosta splošna uporaba pesticidov, vključno z najnevarnejšimi, in njihovo tveganje do leta 2030 zmanjšala za 50 %, kot je bilo napovedano v strategiji „od vil do vilic“ in strategiji za biotsko raznovrstnost. To bo doseženo z obsežnejšim izvajanjem integriranega varstva rastlin pred škodljivimi organizmi, revizijo direktive o trajnostni rabi pesticidov, spodbujanjem agroekoloških praks, vključno z ekološkim kmetovanjem, in preprečevanjem uporabe kemičnih pesticidov na občutljivih območjih. Poleg tega, da bodo obravnavana tveganja za zdravje ljudi in okolje, se bodo tako znižali stroški čiščenja pitne vode.

[37] SWD(2019) 439 in SWD(2020) 259.
[38] Direktiva 2000/60/ES, člen 9.
[39] Glej portal Povejte svoje mnenje.
[40] Manj kot 20 odpadkov na vsakih 100 metrov obale – glej tudi https://ec.europa.eu/jrc/en/news/eu-member-states-agree-threshold-value-keep-europe-s-beaches-clean.
[41] Glej portal Povejte svoje mnenje.
[42] Glej portal Povejte svoje mnenje.

K zmanjšanju odvisnosti od pesticidov bi lahko prispevale tudi inovativne tehnike, vključno z biotehnologijo[43].

Predlagana **„misija na področju zdravja tal in hrane“** bo skupaj z evropskim partnerstvom za inovacije na področju kmetijske produktivnosti in trajnosti (EIP AGRI) spodbujala obsežno uporabo praks za zmanjšanje uporabe pesticidov in hranil s spodbujanjem inovacij in izmenjave znanja. Njen namen bo zagotoviti, da bo delež zdravih tal do leta 2030 znašal 75 %, med drugim na podlagi posebnega cilja za zmanjšanje onesnaževanja tal in izboljšanje obnove.

Komisija bo v okviru prihodnje **strategije EU za tla** razvila ukrepe za precejšnjo okrepitev prizadevanj za opredelitev, preiskavo, oceno in sanacijo kontaminiranih območij, da onesnaženost tal do leta 2050 ne bo več ogrožala zdravja ali okolja. Novo kontaminacijo tal je treba čim bolj preprečiti, kadar pa je kljub preventivnim in drugim ukrepom ni mogoče preprečiti, je treba nemudoma obravnavati tveganja. Po ocenah je po vsej EU potencialno kontaminiranih 2,8 milijona območij, od tega **jih bo predvidoma treba sanirati 390 000**. Po poročilih je bilo do leta 2018 saniranih le približno 65 500 območij[44]. Ključno je, da vse države članice vodijo register (potencialno) kontaminiranih območij, okrepijo prizadevanja za sanacijo takih območij in izdelajo jasna merila za prednostno razvrščanje dekontaminacije. V prihodnjem predlogu pravno zavezujočih **ciljev EU za obnovo narave** bo obravnavana obnova ekosistemov z degradiranimi tlemi. Komisija bo določila tudi prednostni nadzorni seznam EU za kontaminante tal ter smernice, npr. za **potni list za varno, trajnostno in krožno uporabo zemeljskih izkopov** na podlagi izkušenj držav članic, kadar te obstajajo. Za boljše razumevanje težave zaradi razpršenega onesnaževanja tal si bo Komisija prizadevala vključiti **modul ničelnega onesnaževanja** v prihodnja **raziskovanje LUCAS**[45]. Poleg tega se bosta spodbujali in olajševali razpoložljivost možnosti javnega in zasebnega financiranja za opredelitev, preiskavo in sanacijo kontaminiranih tal ter seznanjenost s temi možnostmi.

Na mednarodni ravni bo EU podpirala svetovno in regionalno čezmejno sodelovanje na področju voda[46] in dvostransko sodelovala z glavnimi partnerji. Še naprej bo spodbujala sodelovanje med ustreznimi **regionalnimi forumi**, na primer v okviru evropskih povodij (Ren, Donava), ter pristop h Konvenciji UNECE o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer ter njeno izvajanje na svetovni ravni. Še naprej bo krepila **mednarodno upravljanje oceanov** in podpirala partnerske države pri zagotavljanju čistih in zdravih oceanov, ki se trajnostno upravljajo[47]. Poleg tega bo EU podpirala **usklajevanje regionalnih morskih bazenov** za skupno merjenje, ocenjevanje in obravnavanje različnih vrst onesnaževanja. Številna regionalna povodja in morske bazene je prizadelo tudi **preteklo onesnaževanje**, ki je še zdaj deloma povezano z drugo svetovno vojno[48] in se je nakopičilo v usedlinah ter pomeni precejšnja tveganja za vodne ekosisteme, prek rib in lupinarjev pa tudi za zdravje ljudi. EU bo okrepila tudi sodelovanje s tretjimi državami v zvezi z obravnavanjem morskih odpadkov. Še naprej pa bo prednostna naloga tesnejše **sodelovanje v sredozemskem** območju, zlasti v okviru Barcelonske konvencije in njenih protokolov ter pobude Unija za Sredozemlje. EU usmerja tudi razvoj dogodkov v IMO za urejanje **izpustov z ladij**, opremljenih s sistemi za čiščenje izpušnih plinov, **v morja**[49]. Poleg tega bo še naprej podpirala **globalno partnerstvo za tla** za dodatno

[43] https://ec.europa.eu/food/plant/gmo/modern_biotech/new-genomic-techniques_en.
[44] JRC (2018), „Status of local soil contamination in Europe“ (Stanje lokalne kontaminacije tal v Evropi).
[45] Statistično raziskovanje rabe in pokrovnosti tal.
[46] Tudi z uporabo orodij za regionalno sodelovanje, npr. makroregionalnih strategij EU, programov Interreg.
[47] JOIN(2016) 49.
[48] Izvaja se študija v zvezi s podvodnim, neeksplodiranim strelivom, ki lahko zagotovi dodatno ustrezno razumevanje in osnovo za morebitne dodatne ukrepe EU za pomoč zadevnim državam članicam.
[49] Taki sistemi, imenovani tudi prečiščevalniki, se uporabljajo za zmanjšanje emisij, ki onesnažujejo zrak, vendar lahko njihovi izpusti škodujejo morskemu okolju.

preprečevanje onesnaževanja in čim večje zmanjšanje tveganj zaradi preteklega onesnaževanja tal.

Vodilna pobuda 3: spodbujanje ničelnega onesnaževanja v vseh regijah

Komisija bo do leta 2024 v sodelovanju z Odborom regij predstavila **prikaz zelenih dosežkov v regijah EU**[50], zlasti za merjenje prizadevanj regij EU za dosego ciljev, pomembnih za onesnaževanje, ki so določeni v tem akcijskem načrtu in drugih strategijah. Na podlagi tega bodo nagrajeni najboljši rezultati in podeljena **nagrada za zeleno regijo leta**, po možnosti v okviru nagrad REGIOSTARS. Državljani bodo lahko preverjali napredek in tekmovali na poti proti ničelnemu onesnaževanju z novimi turističnimi in poslovnimi priložnostmi.

2.4. Naproti ničelnemu onesnaževanju zaradi proizvodnje in potrošnje

Za usmeritev EU proti ničelnemu onesnaževanju so v tesni sinergiji z akcijskim načrtom za krožno gospodarstvo **potrebni** bolj trajnostni industrijski sistemi[51], čistejše tehnologije, poslovni modeli in potrošniške navade, ki povzročajo manj onesnaževanja, hitrejše izvajanje načela odgovornosti povzročitelja in dodatna uporaba razširjene odgovornosti proizvajalca.

Direktiva o industrijskih emisijah[52] je **glavni instrument za urejanje izpustov onesnaževal zraka, vode in tal** iz več kot 52 000 največjih industrijskih obratov v EU. V skladu z njo je izdaja dovoljenj za industrijske obrate pogojena s skladnostjo obrata z najboljšimi razpoložljivimi tehnikami (BAT). To industrijske panoge spodbuja k postopnem zmanjševanju emisij in prispeva k vzpostavitvi enakih konkurenčnih pogojev. Na primer, izpusti onesnaževal zraka iz velikih kurilnih naprav so zdaj sedemkrat manjši kot pred 20 leti. Vseeno pa emisije v zrak iz obratov, za katere se uporablja direktiva o industrijskih emisijah, še vedno povzročijo skoraj 100 milijard EUR škode na leto[53]. Zato so potrebna nadaljnja prizadevanja za zmanjšanje preostalih emisij, tudi v vodo in tla, ter za zagotovitev, da zadevni upravljavci velikih industrijskih obratov in posebno nevarnih organizacij **sanirajo kontaminacijo**, ki jo povzročijo s svojimi industrijskimi dejavnostmi ali je posledica velikih industrijskih nesreč.

Po nedavni oceni direktive o industrijskih emisijah[54] **bo Komisija revidirala pravila EU o industrijskih emisijah**[55] ob upoštevanju, da bo z novimi tehnologijami ali proizvodnimi postopki pogosto mogoče zmanjšati izpuste onesnaževal in emisije toplogrednih plinov, tudi v sektorjih, ki zdaj niso zajeti. Namen revizije bo pospešiti uporabo inovacij za ničelno onesnaževanje, vzpostaviti enake konkurenčne pogoje tudi za druge sektorje, ki močno onesnažujejo okolje, izboljšati dostop javnosti do informacij, udeležbo pri odločanju in dostop do pravnega varstva ter olajšati primerjavo uspešnosti držav članic pri spopadanju z industrijskimi emisijami. Nova opazovalnica inovacij na podlagi direktive o industrijskih emisijah bo imela ključno vlogo pri spremljanju inovacij in pospeševanju opredelitve novih tehnik. Digitalizacijo, obdelavo podatkov in nove inovativne pristope, kot so daljinsko zaznavanje, umetna inteligenca in strojno učenje, je mogoče uporabiti za pospešitev in preoblikovanje načina, kako se regulativni organi in industrija spopadajo z industrijskimi emisijami. Poleg tega se bodo za zagotovitev „skoraj ničelnega odlaganja na odlagališčih in izpustov vode“ do leta 2050 v okviru partnerstva Predelava za naš planet, partnerstva za krožno

[50] Na podlagi obstoječih platform, npr. raziskave o kakovosti življenja v evropskih mestih iz leta 2020 ali centra znanja za teritorialne politike.
[51] V sinergiji z novo industrijsko strategijo za Evropo.
[52] Direktiva 2010/75/EU.
[53] SWD(2020) 181.
[54] Wood (2021), „Wider environmental impacts of industry decarbonisation“ (Širši vplivi razogljičenja industrije na okolje), končno poročilo o študiji.
[55] Direktiva 2010/75/ES in Uredba (ES) št. 166/2006.

Evropo, ki temelji na rabi biomase, in partnerstva za čisto jeklo na podlagi programa Obzorje Evropa proučili načini, kako **spodbujati prelomne tehnologije in bolj sistemske rešitve**, kot so industrijska simbioza in krožne dobavne verige, s katerimi odpadki ali stranski proizvodi iz industrije ali majhnih in srednjih podjetji postanejo surovine za druge industrije oziroma podjetja. Industrijsko-tehnološki časovni načrt za krožne industrije v okviru novega ERP bo vseboval dokaze in predloge programov za naložbe[56].

Sprejetje cilja ničelnega onesnaževanja pri **proizvodnji in potrošnji** pomeni tudi, da morajo biti kemikalije, materiali in izdelki čim bolj varni in trajnostni po zasnovi in v življenjskem ciklu[57], s čimer se zagotovijo cikli nestrupenih materialov. Komisija je že sprejela novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo in trajnostno strategijo za kemikalije ter napovedala več drugih pobud za reševanje teh izzivov v zvezi z onesnaževanjem. **Pobuda politike za trajnostne izdelke** bo namenjena zagotovitvi, da bodo izdelki, ki se dajo na trg EU, čedalje bolj trajnostni in da bodo prestali preskus krožnosti, s čimer bosta proizvodnja in potrošnja postali okolju prijaznejši, nastajanje odpadkov in onesnaževanje pa se bosta čim bolj zmanjšala. Metodi **okoljskega odtisa izdelka** in **okoljskega odtisa organizacije**[58] podpirata pregledno, zanesljivo, sistematično in integrirano primerjavo izdelkov in organizacij na trgu EU. Poleg številnih ukrepov za obravnavanje opredeljenih okoljskih izzivov zaradi farmacevtskih izdelkov v okviru izvajanja strategije za zdravila in strateškega pristopa EU k farmacevtskim izdelkom v okolju[59] so predvideni tudi specifični ukrepi za obravnavanje onesnaževanja z mikroplastiko[60], **obstojnih organskih onesnaževal**[61] v odpadkih ter škodljivih in obstojnih snovi v izdelkih, kot so **per- in polifluoroalkilne snovi (PFAS)** v vseh nebistvenih uporabah[62]. Komisija bo javne in zasebne subjekte pozvala k sprejetju **„zavezanosti ničelnemu onesnaževanju“**[63], da bo potrošnike spodbujala k izbiranju izdelkov in storitev, ki povzročajo manj onesnaževanja, kot so izdelki in storitve z znakom EU za okolje. Te zavezanosti bodo namenjene fizičnim trgovinam in spletnim tržnicam ter bodo temeljile na preverljivih in preglednih zagotovilih, h katerim bo prispevala tudi prihodnja pobuda o zelenih zagotovilih.

Določitev ustrezne cene onesnaževanja in oblikovanje spodbud za alternative, kot se zahteva v skladu z načelom odgovornosti povzročitelja, sta ključna dejavnika za spodbujanje čistejše proizvodnje in potrošnje[64]. Kljub številnim pozivom se onesnaževanje še vedno obravnava zlasti s predpisi, zunanji stroški onesnaževanja pa niso v celoti internalizirani. Na voljo so možnosti za spodbujanje dodatne uporabe cenovnih instrumentov[65]. Komisija bo v podporo temu postopku sprejela priporočila o tem, kako dodatno **spodbujati ustrezne instrumente in spodbude za boljše izvajanje načela odgovornosti povzročitelja ter tako končno opustiti „brezplačno onesnaževanje“**, kar predstavlja nadaljnje ukrepe v zvezi s prihodnjim poročilom Evropskega računskega sodišča. Medtem bo proučila, kako lahko revizija

[56] COM(2020) 628.
[57] Poročilo EEA (2021): „Safe and sustainable by design“ (Varni in trajnostni po zasnovi); „Mapping study for the development of sustainable-by-design criteria“ (Analitična študija za razvoj meril privzete trajnostnosti) (21. april 2021) – https://op.europa.eu/s/o9e2.
[58] https://ec.europa.eu/environment/eussd/smgp/.
[59] COM(2020) 761, COM(2019) 128.
[60] Glej portal Povejte svoje mnenje.
[61] Glej portal Povejte svoje mnenje.
[62] COM(2020) 667.
[63] Te zaveze bodo dopolnjevale pobudo za zavezanost zeleni potrošnji in zaveze na podlagi evropskega podnebnega pakta, z vsemi pa se bodo poskušale vzpostaviti sinergije.
[64] Člen 191(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije.
[65] Leta 2019 je delež okoljskih davkov glede na skupne prihodke v EU-27 znašal manj kot 6 % oziroma manj kot 2,5 % BDP. 78 % okoljskih davkov temelji na obdavčitvi energije, 19 % na prometnih davkih, le 3 % pa na onesnaževanju in virih. Te številke se v zadnjih dveh desetletjih niso veliko spremenile.

direktive o obdavčitvi energije pomaga zagotoviti, da se uporabniki spodbujajo k izbiranju virov energije, ki povzročajo manj onesnaževanja.

Poleg svetovnih prizadevanj v okviru Konvencije Minamata bo Komisija leta 2022 revidirala **uredbo o živem srebru**[66] za postopno prenehanje uporabe zobnega amalgama ter prepoved proizvodnje več izdelkov, ki vsebujejo dodano živo srebro, vključno z nekaterimi svetilkami, in trgovine z njimi. To bo izvedeno v sinergiji z ustreznimi instrumenti EU, vključno z **direktivo o omejevanju nevarnih snovi**[67].

Direktiva Seveso III[68] je namenjena obvladovanju nevarnosti večjih nesreč, v katere so vključene nevarne snovi, in ima zato **ključno vlogo pri usmerjanju močno industrializirane EU proti ničelnemu onesnaževanju zaradi industrijskih nesreč**. V zadnjih desetih letih se je v približno 12 000 nevarnih organizacijah s sedežem v EU, ki so zajete v direktivi, letno v EU zgodilo manj kot 30 večjih nesreč s čedalje manjšimi posledicami. Komisija bo dodatno okrepila svojo podporo državam članicam, npr. pri ocenjevanju tveganj v organizacijah in posledic nesreč. To bo dopolnjevalo tudi mehanizem Unije na področju civilne zaščite[69].

Na mednarodni ravni bo EU še naprej podpirala delo v zvezi z najboljšimi razpoložljivimi tehnikami v okviru vseh večstranskih okoljskih sporazumov, kot sta **Stockholmska konvencija in Konvencija Minamata**, ter **projekta OECD za najboljše razpoložljive tehnike.** Poleg tega bo dejavno prispevala k pregledu **Kijevskega protokola o registrih izpustov in prenosov onesnaževal** za zbiranje znanja o ravneh industrijskih emisij in njihovih trendih. Komisija bo **za nadaljnjo obravnavo zunanjega onesnaževalnega odtisa EU** predlagala ambiciozen pregled **uredbe o pošiljkah odpadkov** za boljše spremljanje izvoza odpadkov, zagotovitev njihove trajnostne obdelave ter **omejitev izvoza odpadkov s škodljivimi vplivi na okolje in zdravje** v tretje države. Na primer, izrabljena vozila, ki so nevarni odpadki in jih ni mogoče izvažati v države, ki niso članice OECD, se pogosto označijo kot rabljena vozila in nezakonito izvozijo[70]. Neustrezno ravnanje z njimi povzroča resne nevarnosti onesnaževanja[71]. EU bo tudi sklenila partnerstva s ključnimi državami za boj proti nedovoljeni trgovini z odpadki in olajšanje sodelovanja v regijah in med njimi.

[66] Uredba (EU) 2017/852.
[67] Direktiva 2011/65/EU.
[68] Direktiva 2012/18/EU.
[69] Sklep št. 2013/1313/EU. Pregled tveganj naravnih nesreč in nesreč, ki jih povzroči človek, s katerimi se lahko sreča Evropska unija (SWD(2020) 330). Službe za nujni odziv v okviru mehanizma Unije na področju civilne zaščite sodelujejo pri preprečevanju onesnaževanja zaradi industrijskih in pomorskih nesreč ter drugih naravnih nesreč in nesreč, ki jih povzroči človek, odzivanju na tako onesnaževanje in njegovi sanaciji.
[70] EU je največji izvoznik rabljenih avtomobilov na svetu, izvaža pa jih zlasti v Zahodno Afriko in Vzhodno Evropo, Kavkaz in Srednjo Azijo. Glej https://www.unenvironment.org/news-and-stories/press-release/new-un-report-details-environmental-impacts-export-used-vehicles.
[71] Vključno z nevarnih ravnanjem z oljem in svinčevo-kislinskimi baterijami ter nenadzorovanim sežiganjem plastike in gume.

Vodilna pobuda 4: olajševanje odločitev za ničelno onesnaževanje

Komisija bo od leta 2022 naprej spodbujala subjekte v javnem in zasebnem sektorju k sprejemanju „zavezanosti ničelnemu onesnaževanju“ za **spodbujanje najboljših razpoložljivih možnosti za zagotovitev „nastajanja skoraj ničelne količine odpadkov“ ter na splošno izdelkov in storitev, ki v svojem celotnem življenjskem ciklu dokazano povzročajo manj onesnaževanja**, s poudarkom na izdelkih in storitvah z **znakom EU za okolje**, vključno s turističnimi nastanitvami ter manj strupenimi kemikalijami in materiali[72]. Tako bodo imeli ljudje na voljo večjo ponudbo in več informacij o čistejših možnostih.

3. SKUPAJ ZAGOTOVIMO PREOBRAZBO ZA NIČELNO ONESNAŽEVANJE

3.1. Zagotovitev strožjega izvajanja in izvrševanja

Po podatkih iz **drugega pregleda izvajanja okoljske politike**[73] sedanje vrzeli pri izvajanju okoljske zakonodaje EU družbo stanejo skupno približno 55 milijard EUR letno, 69 % teh stroškov pa nastane zaradi nezadostnega izvajanja zakonodaje o zraku, hrupu, vodi in industrijskih emisijah/nesrečah[74].

Komisija bo prizadevanja za izvajanje in **izvrševanje** čedalje bolj osredotočala na zagotavljanje dejanskega spoštovanja vse zakonodaje EU o preprečevanju onesnaževanja ter doseganja predvidenih koristi za okolje in zdravje. To vključuje sodelovanje z državami članicami za zagotovitev hitrega in točnega prenosa v nacionalno zakonodajo ter spodbujanje vseh razpoložljivih orodij.

Za zagotovitev, da bodo **vsi ustrezni nacionalni organi bolje upoštevali** zakonodajo EU o preprečevanju onesnaževanja, bo Komisija:

- spodbujala okrepljeno sodelovanje med nacionalnimi organi ter **evropskimi mrežami agencij za okolje, inšpektorji, pregledovalci, policijo, tožilci in sodniki** v okviru **foruma za okoljsko skladnost in upravljanje**[75] za razvoj novih skupnih ukrepov v celotni verigi skladnosti;
- združila organe za izvrševanje okoljske zakonodaje in druge organe za izvrševanje (npr. organe, pristojne za zakonodajo EU o prometu, energiji, kmetijstvu, ribištvu, pomorskem nadzoru ali varstvu potrošnikov) za izmenjavo dobrih praks in **oblikovanje ukrepov za medsektorsko skladnost za ničelno toleranco do onesnaževanja na nacionalni in čezmejni ravni**;
- izboljšala horizontalni pravni okvir z okrepitvijo **direktive o okoljski kriminaliteti**[76];
- do leta 2023 ocenila **primernost direktive o okoljski odgovornosti**[77], vključno z vidiki direktive, povezanimi z onesnaževanjem, **za namen** in jo po potrebi revidirala;
- proučila možnost oblikovanja **standardiziranih določb o zagotavljanju skladnosti** za nove zakonodajne predloge ter spremljala sorazmerno in odvračilno uporabo veljavnih določb o kaznih;

[72] Po potrebi v sinergiji z evropskim podnebnim paktom in drugimi ustreznimi pobudami.
[73] COM(2019) 149.
[74] COWI/EUNOMIA (2019): „The costs of not implementing EU environmental law“ (Stroški neizvajanja okoljske zakonodaje EU), končno poročilo o študiji.
[75] COM(2018) 10.
[76] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12779-Kazniva-dejanja-zoper-okolje-izboljsanje-pravil-EU-o-kazenskopravnem-varstvu-okolja_sl.
[77] Direktiva 2004/35/ES.

- spodbujala uporabo obstoječih **inšpekcijskih pregledov ter drugih pregledov skladnosti in določb o kaznih** v vseh državah članicah ter po potrebi ocenila možnosti za njihovo izboljšanje;
- spodbujala uporabo **najsodobnejših tehnologij** za povečanje nacionalnih zmogljivosti za spremljanje in preverjanje skladnosti.

Civilna družba ima pomembno vlogo pri nadzoru skladnosti. Komisija bo ocenila in po potrebi okrepila določbe o udeležbi javnosti in dostopu do pravnega varstva v skladu s svojim **sporočilom o dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah**[78]. Poleg tega so žvižgači, ki prijavijo kršitve prava EU o onesnaževanju, zaščiteni[79].

Komisija bo namenila pozornost tudi nacionalnim sistemom, da bodo sodnikom omogočali, da bodo zagotavljali **pravico posameznikov in NVO do učinkovitega pravnega sredstva** na podlagi prava EU v skladu z revidirano uredbo o Aarhuški konvenciji[80].

Vodilna pobuda 5: skupno izvrševanje ničelnega onesnaževanja

Komisija bo od leta 2022 združevala organe za izvrševanje okoljske zakonodaje in druge organe za izvrševanje (npr. organe, pristojne za zakonodajo EU o prometu, energiji, kmetijstvu ali varstvu potrošnikov) za začetek izmenjave dobrih praks ter spodbujanje držav članic k oblikovanju **ukrepov za medsektorsko skladnost za ničelno toleranco do onesnaževanja** na nacionalni in čezmejni ravni. Z boljšim izvrševanjem zakonodaje v zvezi z onesnaževanjem se bodo ljudem končno zagotovile koristi čistejšega zraka, vode in tal ter nižjih stopenj hrupa.

3.2. Spodbujanje sprememb v celotni družbi za ničelno onesnaževanje

Za cilj ničelnega onesnaževanja so potrebni **skupni ukrepi in skupne spremembe**, saj onesnaževanje povzročajo številne dejavnosti v večini gospodarskih sektorjev, s predpisi ga urejajo mednarodni organi, organi EU, nacionalni, regionalni in lokalni organi, vpliva pa na vse ljudi in okolje po vsem svetu. **Vsakdo ima svojo vlogo.**

Cilj ničelnega onesnaževanja je za **podjetja in vlade** pomembna priložnost za inovacije z vlaganjem v čiste tehnologije, izdelke in storitve. **Zasebne naložbe** so ključni vzvod. Leta 2019 je bilo na svetovni ravni izdanih 51 % več zelenih obveznic kot leta 2018 (za skupno 257,7 milijarde USD), predvsem zaradi večje uporabe v EU[81]. Izvajanje okoljskih meril (varstvo voda, preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja, krožno gospodarstvo in biotska raznovrstnost) na podlagi **uredbe o taksonomiji za trajnostne dejavnosti**[82] bo pomembna priložnost za podporo temu spodbudnemu trendu. Da bi Komisija podjetjem in vladam pomagala izmeriti gospodarsko uspešnost njihovih poslovnih modelov in projektov ob upoštevanju dejanske vrednosti narave, bo še naprej podpirala **standardizirane prakse računovodenja naravnega kapitala** in še strožje okoljsko poročanje v skladu s predlogom **direktive o poročanju podjetij glede trajnostnosti**[83], po potrebi pa bo tudi spodbujala preprečevanje onesnaževanja v okviru preverjanja trajnostnosti za velike projekte, podprte v okviru programa InvestEU. To bi moralo pomagati zagotoviti, da bi se vidiki, povezani z zrakom, vodo in tlemi,

[78] COM(2020) 643.
[79] Direktiva (EU) 2019/1937.
[80] COM(2020) 642.
[81] Prihodek se zdaj namenja predvsem za energijo, gradbeništvo in promet (več kot 80 %); delež za vodo znaša 9 %, delež, ki se namenja za odpadke in rabo zemljišč, pa približno 6 %. Vir: GD ENV, notranja analiza, nazadnje posodobljena julija 2020, na podlagi Climate Bonds Initiative:„2019 Green Bond Market Summary“ (Povzetek trga zelenih obveznic v letu 2019).
[82] Uredba (EU) 2020/852.
[83] COM(2021) 189.

ustrezno upoštevali pri razvoju standardiziranih praks za podjetja, projekte, izdelke in vlade ter spodbujali v javno-zasebnih partnerstvih[84].

Na mednarodni ravni bo EU še naprej spodbujala agendo zelenega financiranja za mobilizacijo zasebnega kapitala za okoljsko trajnostne naložbe, ki podpirajo cilje ničelnega onesnaževanja, med drugim prek **mednarodne platforme za trajnostno financiranje**. Sodelovala bo z državami članicami, **Evropsko investicijsko banko in drugimi ustreznimi mednarodnimi finančnimi institucijami** za mobilizacijo instrumentov, kot je Evropski sklad za trajnostni razvoj plus, za nadaljnji razvoj in povečanje naložb v preprečevanje onesnaževanja[85]. Komisija bo od leta 2022 zagotavljala, da se pri **nagrajevanju podjetnikov** (npr. pri nagradah na področju okolja za evropska podjetja) ustrezno upoštevajo in objavijo njihova prizadevanja za ničelno onesnaževanje. To bo takim vodilnim podjetjem pomagalo utrditi svoj položaj na trgu, hkrati pa bodo prihodnje stranke seznanjene z njihovo uspešnostjo v zvezi z onesnaževanjem.

Poleg zasebnih naložb bo potrebno tudi **javno financiranje**, saj bo treba za doseganje dogovorjenih okoljskih ciljev vsako leto do leta 2030 po vsej EU vložiti dodatnih 100–150 milijard EUR, precejšnji delež od tega za naložbe v preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja[86]. Prihodnji pregled okvira ekonomskega upravljanja bo vključeval sklic na zelene javne naložbe z vidika kakovosti javnih financ. Tudi **večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027 in instrument NextGenerationEU** bosta zagotavljala finančno podporo za zmanjševanje in nadzorovanje onesnaževanja na podlagi kohezijske politike, nacionalnih načrtov v okviru Mehanizma za okrevanje in odpornost ter drugih ustreznih nacionalnih strategij, kot so nacionalni strateški načrti v okviru skupne kmetijske politike, s katerimi je mogoče spodbujati izvajanje koristnih kmetijskih praks**.** Komisija bo še naprej sodelovala z državami članicami pri nadaljnjem razvoju in izboljšanju **nacionalnih služb za kmetijsko svetovanje** za krepitev zmogljivosti za prakse, ki manj onesnažujejo okolje, predvsem za zmanjšanje emisij amoniaka in nitratov. **Nacionalni načrti za okrevanje in odpornost** so orodje za obravnavanje izzivov in izkoriščanje koristi zelenega in digitalnega prehoda, ki lahko vključujejo preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja, in to zlasti izzivov, opredeljenih v priporočilih za posamezne države. Komisija bo v skladu z uredbo o Mehanizmu za okrevanje in odpornost ocenila načrte, med drugim glede na cilje dvojnega zelenega in digitalnega prehoda. Financiranje v okviru kohezijske politike bo precej prispevalo k doseganju cilja ničelnega onesnaževanja z naložbami, med drugim v energijsko učinkovitost, energijo iz obnovljivih virov, čiščenje odpadnih voda, ravnanje z odpadki, ukrepe za kakovost zraka, trajnostni mestni promet in zeleno infrastrukturo. To bo podpiralo ukrepe na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Komisija je pripravljena podpreti države članice tudi prek **instrumenta za tehnično podporo** in zagotoviti tehnično podporo reformam držav članic EU, povezanim z onesnaževanjem, ki jih je mogoče financirati z nacionalnimi sredstvi ali sredstvi EU. Poleg tega pripravlja dolgoročno vizijo za podeželska območja, ki naj bi prispevala k zmanjševanju emisij s konkretnimi ukrepi.

Ena od prednostnih nalog programa Obzorje Evropa bo podpirati **ciljno usmerjene raziskave in inovacije, pomembne za cilj ničelnega onesnaževanja**. Glavne strateške pobude so misije[87] in partnerstva[88], kot sta predlagani misiji „zdravi oceani, morja, obalne in celinske vode“[89] ter

[84] Ukrepi bodo združeni z ukrepi računovodenja naravnega kapitala, napovedanimi v evropskem zelenem dogovoru.
[85] Predvsem na podlagi uspešnih izkušenj z naložbeno platformo za sosedstvo, naložbenim okvirom za Zahodni Balkan, naložbenim programom za obravnavo glavnih virov onesnaževanja v Sredozemlju, okoljskim partnerstvom severne dimenzije ali pobudo za čiste oceane.
[86] COM(2020) 21, SWD(2020) 98.
[87] https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/missions-horizon-europe_sl.
[88] https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/european-partnerships-horizon-europe_sl.
[89] Na primer, v okviru te misije za oceane bodo obravnavani plastični odpadki, mikroplastika, kemikalije, hranila in podvodni hrup.

„zdravje tal in hrana“[90] ter misija „podnebno nevtralna in pametna mesta“ ter partnerstva za tveganja zaradi kemikalij (PARC), preobrazbo evropske predelovalne industrije (Predelava za naš planet), varnost voda za naš planet (Water4All), brezemisijski vodni promet (ZEWT) ali cestni promet, usmerjen v ničelno onesnaževanje (2ZERO). Poleg tega bo program Obzorje Evropa še naprej podpiral raziskave o onesnaževalih in vrstah onesnaževanja, ki vzbujajo vse večjo zaskrbljenost, kot so **svetlobno onesnaževanje** in njegovi vplivi na biotsko raznovrstnost ali onesnaževanje z **nanodelci**.

Digitalne rešitve za zmanjševanje onesnaževanja, ki pogosto koristijo tudi ciljem zelenega dogovora, prinašajo čedalje večji potencial za inovacije[91]. Z njimi je mogoče pospešiti prehod na ničelno onesnaževanje, vendar so potrebne pravočasne odločitve, da se možnosti najbolje izkoristijo, hkrati pa zmanjšajo tveganja. Na primer, z razvojem ciljno usmerjenih **digitalnih orodij, ki kmetom pomagajo zmanjšati okoljski odtis** s preprosto vizualiziranimi zahtevami na podlagi prava EU, bi se lahko precej zmanjšali vplivi onesnaževanja pri nekaterih od njihovih dejavnosti. V splošnejšem smislu bo v okviru podatkovnega prostora za zeleni dogovor[92] potekala odprta izmenjava **podatkov, pomembnih za cilj ničelnega onesnaževanja[93]**, da se izboljša razpoložljivost podatkov javnega in zasebnega sektorja, podjetjem, oblikovalcem politik, raziskovalcem in državljanom pa omogočita boljše razumevanje in vizualizacija onesnaževanja. **Program Copernicus za opazovanje Zemlje** bo pomemben element **pobude EU Destinacija Zemlja**, saj bo zagotavljal velike količine podatkov in informacij o opazovanju in spremljanju Zemlje. Komisija je napovedala tudi **pobudo GreenData4All**[94] za posodobitev, dejavno razširjanje in izmenjavo javnih in zasebnih podatkov v podporo ciljem zelenega dogovora, ki bo temeljila na napredku, doseženem na podlagi direktive INSPIRE[95], in direktivi o dostopu javnosti do informacij o okolju[96]. Poleg tega bo Komisija zagotovila naložbe, na primer v okviru pametnih mest in skupnosti iz programa za digitalno Evropo, v pilotno izvajanje in uvajanje digitalnih rešitev za ničelno onesnaževanje ter razvoj **lokalnih digitalnih dvojčkov** – virtualnih modelov mest, ki bodo mestom pomagali reševati zapletene izzive v zvezi z okoljem in načrtovanjem.[97]

Komisija bo kot dopolnitev prizadevanj na podlagi evropskega podnebnega pakta[98] ljudem ponujala nove možnosti za učenje o onesnaževanju in sprejemanje ukrepov. Pripravljeni bodo namensko informativno gradivo in aplikacije, najprej **aplikacija za kakovostni indeks zraka[99]**, s katero bo olajšan dostop do razpoložljivih, primerljivih podatkov v realnem času za celotno EU, in **računalo potrošnikovega odtisa[100]**, s katerim bodo lahko ljudje ocenili lasten odtis

[90] Na primer, v okviru te misije bodo obravnavani onesnaževanje tal na podeželju in v mestih ter obnavljanje kontaminiranih območij, poleg tega pa se bo spodbujalo obsežno izvajanje praks za zmanjšanje uporabe pesticidov in hranil.

[91] SWD(2021) 141; opozoriti je treba, da na primer storitve programa Copernicus že zdaj zagotavljajo podatke in informacije o kakovosti zraka, sladkih vodah, morjih in tleh.

[92] COM(2020) 66.

[93] Na podlagi obstoječih platform in pobud, kot so evropska mreža za pomorsko opazovanje in podatke (EMODnet), informacijska platforma za spremljanje kemikalij (IPCheM) ter nadzorna plošča za podatke *in situ* in storitve pomorskega nadzora v okviru programa Copernicus.

[94] Kot je določeno v Evropski strategiji za podatke, glej portal Povejte svoje mnenje.

[95] Direktiva 2007/2/ES.

[96] Direktiva 2003/4/ES.

[97] Glej SWD(2021) 141.

[98] COM(2020) 788: na primer „spletni interaktivni dialogi z državljani [...] bodo sodelujoče pozvali k deljenju mnenj, zamisli in pričakovanj glede tega, kaj Evropa z ničelnimi emisijami in ničelnim onesnaževanjem pomeni za njihovo skupnost in vsakdan“.

[99] Z uporabo „posodobljenih“ podatkov o kakovosti zraka iz uradnih poročil, po potrebi dopolnjenih s podatki modelov kakovosti zraka v okviru Copernicusove storitve za spremljanje ozračja (CAMS).

[100] Orodje bo predvidoma na voljo v drugem četrtletju leta 2021 na spletnem naslovu https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumerFootprint.html.

potrošnje. Namenske dejavnosti obveščanja o ničelnem onesnaževanju s partnerskimi organizacijami bodo vključevale izobraževalne komplete ter spodbujanje namenskih dejavnosti za ničelno onesnaževanje za širšo javnost, učence in ranljive skupine.

Jasno je, da so za preobrazbo za ničelno onesnaževanje poleg financiranja in tehnologij potrebni tudi usposobljeni ljudje, ki bodo oboje od naštetega znali najbolje izkoristiti. To ne velja zgolj za digitalna znanja in spretnosti. Komisija bo **program znanj in spretnosti**[101] med drugim izvajala s podpiranjem razvoja **sklopa temeljnih zelenih znanj in spretnosti za trg dela**, ki bo usmerjal usposabljanje v celotnem gospodarstvu, da se oblikuje generacija podnebno, okoljsko in zdravstveno ozaveščenih strokovnjakov in zelenih gospodarskih subjektov. Poleg tega bo zagotavljala obsežno uporabo prilagojenih **modulov EU za usposabljanje za zdravstvene in druge delavce v sektorju socialnega varstva** za izboljšanje njihove sposobnosti za obravnavanje okoljskih tveganj, sočasno pa tudi obsežno uporabo dobrih praks, ki se redno posodabljajo, v EU za doseganje konkretnega napredka pri opredeljevanju in zmanjševanju izpostavljenosti ranljivih skupin okoljskim tveganjem.

Da bi Komisija pomagala zagotoviti vključitev zelenega prehoda in trajnostnosti v učne načrte, bo konec leta 2021 predlagala Priporočilo Sveta o **izobraževanju za okoljsko trajnostnost** in **evropski kompetenčni okvir za podnebne spremembe in trajnostni razvoj. Izobraževalna koalicija za podnebje**, ki je začela delovati decembra 2020, bo z učitelji in učenci podpirala inovativne rešitve, tudi v zvezi z razvojem zelenih znanj in spretnosti. **Program Erasmus+** bo okrepil zeleno razsežnost izobraževanja in usposabljanja ter povečal število priložnosti za mobilnost na zelenih, v prihodnost umerjenih študijskih področjih, kot so urbanistično načrtovanje, trajnostnost in inovacije ali naravoslovje, tehnologija, inženirstvo in matematika.

Mesta in regije so na čelu izvajanja zakonov, politik in programov, pomembnih za onesnaževanje. Številna mesta že zdaj izvajajo vse več ukrepov, pri čemer vodilna med njimi sodelujejo v mreži **evropskih zelenih prestolnic** in mreži **evropskega zelena lista**. Ne glede na to se številna mesta še vedno težko zadovoljivo spopadajo z onesnaževanjem. Na primer, več kot 100 mest v EU še vedno ne dosega standardov kakovosti zraka. Komisija bo še naprej spodbujala mesta in sodelovala z njimi na podlagi nedavnega **sporazuma o zelenih mestih**, zlasti da se bodo zavezala okrepitvi lokalnih ukrepov v zvezi z zrakom, hrupom, vodo, naravo in biotsko raznovrstnostjo, krožnim gospodarstvom in odpadki[102]. Pri predlagani **misiji za mesta** v okviru programa Obzorje Evropa bo na podlagi medsektorskega pristopa, ki temelji na povpraševanju in je usklajen s ciljem ničelnega onesnaževanja, 100 mestom zagotovljena podpora za njihov prehod na podnebno nevtralnost do leta 2030, da bi se druga evropska mesta spodbudila k prehodu na podnebno nevtralnost do leta 2050 in precej prispevalo k zmanjševanju onesnaževanja mest.

Vodilna pobuda 6: predstavitev rešitev za ničelno onesnaževanje za stavbe

Komisija bo od leta 2022 na podlagi vala prenove in pobude novi evropski Bauhaus predstavila, **kako lahko tudi gradbeni projekti in uporaba lokalnih digitalnih dvojčkov prispevajo k ciljem ničelnega onesnaževanja** z uporabo načel „lepo, trajnostno, skupaj“. Ti rezultati bodo prispevali tudi k izvajanju direktive o energijski učinkovitosti z izboljšanjem stanovanj, nižjo stopnjo onesnaževanja, ki ga povzročajo stavbe, ter onesnaževanja v njih in njihovi okolici ter s finančnimi prihranki.

[101] COM(2020) 274.
[102] https://ec.europa.eu/environment/topics/urban-environment/green-city-accord_sl.

Vodilna pobuda 7: živi laboratoriji za zelene digitalne rešitve in pametno ničelno onesnaževanje

Komisija bo leta 2021 skupaj s partnerji začela izvajati žive laboratorije[103] za zelene digitalne rešitve in pametno ničelno onesnaževanje, pri čemer bo sodelovala z regionalnimi in lokalnimi organi (na primer prek skupnosti Living-in.eu) ter drugimi deležniki za pomoč pri **razvoju lokalnih ukrepov za zeleno in digitalno preobrazbo[104]**, ki prispevajo k evropski zeleni digitalni koaliciji[105] in evropskemu podnebnemu paktu. Člani živih laboratorijev bodo do leta 2023 pripravili priporočila o podnebju in okolju prijazni uporabi digitalnih rešitev za pospešitev prizadevanj za ničelno onesnaževanje, pri čemer bo poudarek zlasti na sodelovanju državljanov.

3.3. Spodbujanje svetovnih sprememb za ničelno onesnaževanje

Onesnaževanje se ne ustavi na mejah. Zato bo EU pri svojem zunanjem delovanju, vključno z diplomacijo zelenega dogovora in naložbami, spodbujala cilj ničelnega onesnaževanja za okolje brez strupov, pri čemer bo zagotavljala strokovno znanje in finančne vire za razširitev mednarodnih partnerstev in okrepitev ukrepov v tretjih državah in z njimi.

V skladu z najnovejšo politiko in regionalnimi strategijami[106] bo EU tesno sodelovala s **partnericami v okviru širitvene politike in najbližjimi sosedami** na jugu in vzhodu ter z Združenim kraljestvom in partnericami Efte pri izzivih, povezanih z onesnaževanjem, med drugim za ratifikacijo in učinkovito izvajanje ustreznih večstranskih sporazumov o onesnaževanju. Pomembno bo tudi sodelovanje z nordijskima državama nečlanicama EU, Združenimi državami Amerike, Kanado in Rusijo, vključno z nadaljevanjem sodelovanja v ustreznih mednarodnih forumih, za boljšo zaščito ranljivega okolja arktične regije pred škodo, povezano z onesnaževanjem. Zlasti bo EU dodatno razvila **mednarodno sodelovanje na področju politik v zvezi s črnim ogljikom**[107] za zmanjšanje vplivov podnebnih sprememb in izboljšanje kakovosti zraka.

EU bo sodelovala tudi s **pomembnimi mednarodnimi partnerji**, zlasti iz skupine G20 in iz njene ogromne mreže dvostranskih trgovinskih sporazumov, za nadaljnji razvoj svetovne agende za ničelno onesnaževanje s poudarkom na zdravju in preprečevanju onesnaževanja, ter si prizadevala ustvariti tržne priložnosti za zelene tehnologije, blago, storitve in naložbe. Poleg tega bo spodbujala cilj ničelnega onesnaževanja z razvojnimi in naložbenimi politikami, ocenila vpliv pobud trgovinske politike in prostotrgovinskih sporazumov, povezan z onesnaževanjem, ter okrepila izvajanje in izvrševanje poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju.

EU bo na **večstranski ravni**:

- še naprej podpirala mednarodne ukrepe za ničelno onesnaževanje in izvajanje načela odgovornosti povzročitelja[108] v skladu s cilji trajnostnega razvoja ter v okviru nadaljnjih

[103] Na podlagi izkušenj na ravni EU (npr. evropske mreže živih laboratorijev) ali držav članic (npr. nemške agende digitalne politike za okolje); namen živih laboratorijev je vključevati raziskovalne in inovacijske procese v resnične skupnosti in okolja. Delujejo kot posredniki med državljani, raziskovalnimi organizacijami, podjetji, mesti in regijami pri skupnem soustvarjanju vrednosti, hitri izdelavi prototipov ali potrjevanju, da bi se širile inovacije in podjetja.

[104] Glej sklepe Sveta glede okolja iz leta 2020 o digitalizaciji v korist okolja.

[105] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/companies-take-action-support-green-and-digital-transformation-eu.

[106] Glej COM(2020) 641, SWD(2020) 223, JOIN(2020) 7, JOIN(2021) 2.

[107] Črni ogljik – imenovan tudi saje – je majhen delec, ki nastane zaradi nepopolnega zgorevanja fosilnih goriv, mešanih in sintetičnih goriv ter biomase.

[108] COM(2020) 313.

ukrepov v zvezi z resolucijami Skupščine Združenih narodov za okolje[109], zlasti načrtom za izvajanje z naslovom „Na poti do planeta brez onesnaževanja“[110] in Misijo: inovativnost[111];
- še naprej vodila prizadevanja za ambiciozen mednarodni okvir za obdobje po letu 2020 za ustrezno ravnanje s kemikalijami in odpadki;
- okrepila ukrepe na podlagi Baselske, Rotterdamske, Stockholmske konvencije in Konvencije Minamata o odpadni električni in elektronski opremi, nevarnih kemikalijah, obstojnih organskih onesnaževalih in živem srebru;
- spodbujala svetovni sporazum o plastiki[112].

EU si bo na 15. konferenci pogodbenic Konvencije o biološki raznovrstnosti prizadevala zagotoviti učinkovito spopadanje z onesnaževanjem v okviru ambicioznega **svetovnega okvira za biotsko raznovrstnost po letu 2020**.

Komisija bo partnerske države spodbujala k izboljšanju njihovih okvirov politike in regulativnih okvirov ter zagotavljanju **ustreznih spodbud za zmanjševanje onesnaževanja**, zlasti z zelenim oblikovanjem proračuna in uporabo okoljskih davkov[113]. Poleg tega bodo s prihodnjo pobudo za trajnostno upravljanje podjetij uvedene **dolžnosti skrbnega pregleda** v celotnih gospodarskih vrednostnih verigah, med drugim v zvezi z vplivom poslovnih dejavnosti na okolje. .

Komisija bo okrepila vključevanje cilja ničelnega onesnaževanja v programe zunanjega delovanja EU, ki podpirajo prehod na nizkoemisijska in krožna gospodarstva, trajnostni razvoj mest, rešitve za čisto energijo in čisto kuhanje, vodo in sanitarno ureditev, podnebne in okoljske ukrepe, zdravje, trajnostno mobilnost in kmetijstvo. Poleg tega bo okrepila sodelovanje z mednarodnimi partnerji za zagotavljanje varnosti izdelkov, ki se izvažajo na spletne in fizične trge EU za potrošnike.

Komisija bo proučila načine, kako na **mednarodni ravni vključiti odločnejšo agendo za zdravje in onesnaževanje**, med drugim z usmeritvijo večje pozornosti na okoljske dejavnike nenalezljivih bolezni v zdravstvenih programih, ki jih financira EU. Poleg tega bo sodelovala z organizacijami Tripartite Plus (SZO, FAO, OIE, UNEP) za dosego obnovljenega svetovnega in učinkovitega soglasja o onesnaževanju okolja v skladu z načelom „eno zdravje“.

Komisija bo podpirala **globalne ukrepe v zvezi z izvozom izrabljenih vozil** in rabljenih vozil ter spodbujala sprejemanje strožjih pravil o uvozu rabljenih vozil, ki najbolj onesnažujejo, zlasti v Afriki. V skladu z mednarodnimi zavezami EU bo predlagala tudi nova pravila o izvozu izrabljenih vozil, predvsem za boljše razlikovanje med rabljenimi in izrabljenimi vozili ter proučitev možnosti povezovanja izvoza rabljenih vozil z izpolnjevanjem zahtev EU, na primer v zvezi s tehničnimi pregledi in emisijami.

Odpadna električna in elektronska oprema (OEEO) ter odpadne baterije so med najhitreje naraščajočimi tokovi odpadkov, zlasti v državah v razvoju. Komisija bo podpirala pobude za boljše spremljanje mednarodne trgovine za ta tokova odpadkov in izboljšanje njunega upravljanja, zlasti v okviru Baselske konvencije. V državah v razvoju se je močno povečala uporaba **svinčevo-kislinskih baterij**, zlasti zaradi čedalje večje uporabe avtomobilov, sončne energije in tehnologije IKT. Zaradi pogosto neformalnega recikliranja teh baterij so ljudje

[109] Na primer, resolucijami o onesnaževanju zraka, vode in tal; kemikalijah in odpadkih; morskih odpadkih; plastičnih izdelkih za enkratno uporabo.
[110] https://www.unenvironment.org/ietc/resources/publication/towards-pollution-free-planet.
[111] http://mission-innovation.net/.
[112] Glej COM(2020) 98.
[113] V številnih državah v razvoju se lahko s povečanjem prihodkov, zbranih z obdavčitvijo onesnaževanja, zmanjša odvisnost države od pomoči in dolžniškega financiranja ter podpre mobilizacija domačih sredstev za javne storitve. Ker se je okoljskim davkom težje izogibati kot na primer davkom od dohodkov pravnih oseb ali dohodnini, se lahko z njimi okrepi odgovornost države, izboljša davčna morala in okrepi fiskalno upravljanje. Glej spletno stran https://www.oecd.org/environment/tools-evaluation/environmentaltaxation.htm.

izpostavljeni škodljivemu onesnaževanju s svincem, ki ima velik vpliv na otroke in njihov razvoj. Komisija bo proučila možnost **svetovne pobude** z mednarodnimi partnerji za končanje neformalnega recikliranja rabljenih svinčevo-kislinskih baterij.

Vodilna pobuda 8: čim večje zmanjšanje zunanjega onesnaževalnega odtisa EU

Komisija bo od leta 2021 spodbujala globalno ničelno onesnaževanje v vseh ustreznih mednarodnih forumih ter sodelovala z državami članicami EU in deležniki za znatno zmanjšanje zunanjega onesnaževalnega odtisa EU, zlasti tako, da bo v skladu z mednarodnimi zavezami EU predlagala **omejitev izvoza nekaterih izdelkov, ki na trgu EU niso več dovoljeni, in odpadkov**, ki škodujejo okolju v tretjih državah. Tako se bo končno zmanjšal svetovni onesnaževalni odtis EU, poleg tega pa bo to koristilo zdravju državljanov in okolju v tretjih državah.

3.4. Spremljanje napredka, predvidevanje trendov in vključevanje ničelnega onesnaževanja

Za vključevanje spremljanja različnih vrst onesnaževanja ter ocenjevanje njihovega vpliva na zdravje in okolje ter gospodarskega in družbenega vpliva bo Komisija v partnerstvu z ustreznimi agencijami EU[114] razvila integriran **okvir spremljanja in napovedovanja ničelnega onesnaževanja**[115], ki bo del spremljanja v okviru širšega osmega okoljskega akcijskega programa. Za zagotovitev dolgoročnega zbiranja podatkov in podporo prizadevanjem v zvezi z napovedovanjem bo treba bolje upoštevati rezultate ustreznih inovativnih raziskav, na primer v zvezi s humanim biomonitoringom[116], ekspozomom[117], zdravjem tal[118] ali opraševalci[119]. Da bi EEA dopolnila okvir spremljanja in obetov za ničelno onesnaževanje s poudarkom na vplivih na zdravje, bo pripravila „**evropski okoljski in zdravstveni atlas**“, ki lahko pozneje zagotavlja podatke tudi za evropsko opazovalnico podnebja in zdravja[120].

Okvir spremljanja in napovedovanja ničelnega onesnaževanja

Celovito spremljanje onesnaževanja bo precej podprlo boljše upravljanje v zvezi z ničelnim onesnaževanjem prek zagotavljanja novih vpogledov v splošne ravni onesnaževanja in vplive ter prek spremljanja, ali je izvajanje politik na dobri poti za doseganje dogovorjenih ciljev na ravni EU in nacionalni ravni, tudi v okviru rednih pregledov izvajanja okoljske politike in spremljanja na podlagi osmega okoljskega akcijskega programa. V okviru **obetov za ničelno onesnaževanje** bodo analizirane sinergije in kompromisi med različnimi politikami EU, poleg tega pa bodo obeti pomagali spremeniti „zgodnja opozorila“ v priporočila o onesnaževalih, ki vzbujajo vse večjo zaskrbljenost, na podlagi najnovejših ugotovitev raziskav (npr. o ultrafinih delcih ali svetlobnem onesnaževanju). Prvo poročilo o spremljanju in obetih za ničelno onesnaževanje je predvideno za leto 2022.

Komisija bo na podlagi spremljanja in obetov v sodelovanju z Odborom regij vzpostavila **novo deležniško platformo za ničelno onesnaževanje**, da bi združila deležnike in strokovnjake z različnih področij politike (npr. zdravja, kmetijstva, raziskav in inovacij, prometa, digitalizacije in okolja) za učinkovito vključevanje agende za ničelno onesnaževanje, pomagala zagotoviti

[114] Zlasti Evropsko agencijo za okolje (EEA), Evropsko agencijo za kemikalije (ECHA), Evropsko agencijo za varnost hrane (EFSA) in Evropsko agencijo za pomorsko varnost (EMSA).
[115] SWD(2021) 140.
[116] https://www.hbm4eu.eu/.
[117] https://www.humanexposome.eu/.
[118] Statistično raziskovanje rabe in pokrovnosti tal.
[119] Platforma EU Pollinator Information Hive v okviru pobude EU za opraševalce, COM(2018) 395.
[120] https://climate-adapt.eea.europa.eu/observatory.

skupno odgovornost, spodbujala sodelovanje ter integrirane rešitve in ukrepe, s katerimi se zagotovijo čim večje sinergije s prizadevanji za razogljičenje in okrevanje po pandemiji COVID-19.

Platforma bo namenjena razvoju in izmenjavi dobrih praks v zvezi z medsektorskimi vprašanji, kot so financiranje za inovacije in delovna mesta za ničelno onesnaževanje, povečanje trajnostne proizvodnje in potrošnje ter ustanavljanje tematskih vozlišč, kot so vozlišče zelenih digitalnih rešitev, vozlišče tehnologij za čisti zrak in vozlišče onesnaženosti tal. Poleg tega bo platforma zagotavljala sinergije z drugimi ustreznimi pobudami, kot je evropski podnebni pakt. Ta redni in interaktivni dialog ter sodelovanje z državami članicami, podjetji, nevladnimi organizacijami, akademiki in drugimi deležniki bosta pomagala tudi pri pripravi drugega poročila o spremljanju in obetih za ničelno onesnaževanje do leta 2024.

Vodilna pobuda 9: okrepitev vloge središč znanja EU za ničelno onesnaževanje

Komisija bo od leta 2021 okrepila vlogo Evropske agencije za okolje (EEA)[121] in Skupnega raziskovalnega središča (JRC)[122] kot **središč znanja in odličnosti** EU za spremljanje in obete za ničelno onesnaževanje ter združila ustrezne akterje v okviru deležniške platforme za ničelno onesnaževanje za izmenjavo najboljših razpoložljivih podatkov in **obveščanje javnosti, zlasti prek prihodnje aplikacije za kakovostni indeks zraka**.

4. SKLEPI

Ta akcijski načrt je bil pripravljen v obdobju, v katerem si je EU zadala cilj, da bo do leta 2050 dosegla podnebno nevtralnost, in je z novo odločnostjo sprejela potrebo po prehodu na čisti in krožni ekonomski model, ki bo temeljil na obnovljenih in zdravih naravnih ekosistemih, zaustavitvi dodatne izgube biotske raznovrstnosti ter zdravem okolju brez strupov za vse državljane EU. V njem je določena vizija sveta brez onesnaževanja, pri čemer so vsi ukrepi, ki se izvajajo, in načrtovani ukrepi združeni v celovito strategijo, ki prednostno obravnava preprečevanje onesnaževanja. Ker veliko dela še poteka ali pa je šele zdaj začelo dajati rezultate, bo Komisija do leta 2025 pregledala stopnjo izvajanja tega akcijskega načrta na podlagi drugega poročila o spremljanju in obetih za ničelno onesnaževanje. Ugotovila bo, ali so potrebni dodatni ukrepi za obravnavo novih skrbi, ter pregledala do zdaj opredeljene cilje, vodilne pobude in ukrepe, da bo EU v tem desetletju stopila na pot proti ničelnemu onesnaževanju kot ključnemu sestavnemu delu ciljev evropskega zelenega dogovora.

[121] V tesnem sodelovanju z Evropsko agencijo za kemikalije (ECHA), Evropsko agencijo za pomorsko varnost (EMSA), Evropsko agencijo za varnost hrane (EFSA) in drugimi ustreznimi agencijami.
[122] V tesnem sodelovanju z drugimi službami Komisije, zlasti Eurostatom.